

ČEBELNJAK ANTONA JANŠE - TEGOBE ZAVAROVANEGA ČEBELJNAKA

Marjan Debelak, dipl.inž.arh.

POMEN ČEBELNJAKA

Čebelnjak Antona Janše stoji poleg njegove nekdanje rojstne hiše v Breznici in je spomenik našemu slavnemu in zaslužnemu rojaku. To je spominsko znamenje kraja njegovega bivanja na očetovem domu, ki ga je zapustil šele sedem let pred smrtjo. V tem čebelnjaku in njegovi okolici so vtisnjeni sledovi Janševega druženja s čebelami, ki ga je privedlo v sam vrh čebelarških učiteljev, piscev, praktikov in znanstvenikov. To je svet in čaščen kraj ne le za naše, temveč tudi številne tuje čebelarje.

Ta čebelnjak pa je tudi dragocen kulturno-pričevalni prikaz naše bogate in izjemne stavbne dediščine.

Doprni kip Antona Janše pred osnovno šolo v Zabreznici.

ZASLUGE ANTONA JANŠE

Janša si je pošteno zaslužil ta skromni spomenik. Celo bolj, kot smo mu bili pripravljeni priznati v tistem narodno prebuditvenem času, ko smo domala vsem našim pesnikom, pisateljem in še komu podarjali in odkupovali ali preprosto jemali njihove rojstne hiše in jih spreminjali v muzeje.

Če se sprehodimo po poti kulturne dediščine okoli Breznice, srečamo kar štiri take muzejske rojstne hiše.

S čim si je Janša prislužil vsaj spominski čebelnjak? Na kratko. Leta 1766, ko je bil Janša star 32 let, je iz rojstne vasi odšel na Dunaj študirat slikarstvo, saj si je želel na ta način služiti kruh. Do tedaj je čebelaril in se poglobljal v skrivnostno življenje čebel samo ljubiteljsko, kot bi dejali danes. Od takega opravila pa ni kruha. Po treh letih slikarskega študija pa je leta 1769 sprejel ponudbo, da postane vodilni čebelar Nižjeavstrijske gospodarske družbe na Dunaju. Tako se je znova in dokončno vrnil na tisto področje, ki ga je najbolj veselilo in za kar je bil najbolj nadarjen. amo leto pozneje, 1770, se je Janše že vpisal v čebelarško zgodovino. Postal je prvi cesarsko-kraljevi učitelj čebelarstva v Augartnu na Dunaju. Poučeval in prikazoval je za tisti čas najnaprednejše in najuspešnejše čebelarjenje. V nenavadno kratkem času treh let je ob vsem

Označena pot kulturne dediščine, ki vodi k rojstnim hišam Prešerna, Čopa, Jalna in Finžgarja ter k čebelnjaku A. Janše.

svojem delu s šolo in velikim čebelarstvom prelihl svoje briljantno znanje v dve čebelarški knjigi; po smrti je z njima zaslovel po vsem čebelarškem svetu.

ZGODOVINA JANŠEVEGA ČEBELNJAKA

Čebeljak ob kajži na »Kuharjevini« je postavil Antonov oče, najverjetneje prav v letu njegovega rojstva, 1734.

Prvotni čebeljak je stal še leta 1877. »Ker pa se je bilo bati, da se utegne pod težko snežno odejo podreti in pod seboj pokopati čebele, sva ga omenjenega leta brezniški župnik Kramar in Janez Jalen, tedanji lastnik Kuharjevine, podrla. Na njegovem mestu sta postavila enako velik, nov čebeljak, v njem pa pustila kot nekak spomin hrastov tram iz starega Janševega čebelnjaka.« Citat je vzet iz knjižice »Po bečelah se vizej!«, Stane Mihelič, 1994.

Leta 1965, ko je tudi ta čebeljak popolnoma dotrajal, ga je na istem mestu obnovila skupina zavednih in požrtvovalnih okoliških čebelarjev pod vodstvom in navdihom domoljubnega Velka Razingerja. Ta Janšev čebeljak stoji še zdaj.

IZ SLAVNOSTNEGA NAGOVORA VELKA RAZINGERJA OB ODPRTJU (DRUGIČ) OBNOVLJENEGA JANŠEVEGA ČEBELNJAKA NA BREZNICI, 15. AVGUSTA 1965

(Tekst se je ohranil v rokopisu in sem ga za to priložnost nekoliko skrajšal. Mesta skrajšav sem označil s pikami. Rokopis hrani ČZS.)

Dragi čebelarji/-ke, dragi gostje, dragi prijatelji, draga naša mladina!

Zbrali smo se in sedaj stojimo tu, pred čebeljakom in pred zidovi hiše, njegove rojstne hiše, našega največjega čebelarja, našega čebelarškega genija, ki je postavil temelje, temelje naprednemu čebelarstvu - pred njegovo rojstno hišo, našega Antona Janše, našega Kuharjevga Toneja.

Njegove rojstne hiše ni več - bila je lesena, dotrajala je, nasledniki so jo podrli in napravili novo, tole tu spodaj.

Zidovi še vsi stoje, zidovi hiše in kamre, v kateri se je rodil, dne 20.2.1734 naš mali tonček, naš Anton Janša.

Njegovi predniki so čebelarili, zato je bil pri hiši čebeljak. Ohranjeni podatki so bolj skromni in zato vemo o tem bolj malo.

Menda je bil že star in dotrajan, zato je gospodar, kasneje, napravil novega. V tega so vgradili bruno iz Janševega. Po dobljenih informacijah je to bruno sedaj v Celju.

Ta čebeljak so nasledniki uporabljali in vzdrževali za čebele in tudi druge namene.

Dotrajal je tudi ta čebeljak. Pretila mu je nevarnost, da ga sneg zruši in podere.

Ohranitev tega čebelnjaka, tega kulturnega spomenika, je bila moja velika skrb(...)

Dne 29.1.1964 je Zavod za spomeniško varstvo Kranj poslal dopis, s katerim proglašča Janšev čebeljak za kulturni spomenik.

Dne 4.3.1964 smo imeli komisijski ogled in sprejeli podrobni program obnove del za Janšev čebeljak, njegovo rojstno hišo in bližnjo okolico.

Navzoči: Jernej Šuštaršič, Zavod za spomeniško varstvo Kranj, Valko Razinger in Anton Špendov, Čebelarška družina A.J., Franc Resman, ČD Radouljica, Rudi Rakovec, Muzej Radouljica, Drago Korbar, ČD Blejska Dobrava, Jože Dolenc, gradbenik, gospodinja in njen mož.

S tem je bil začrtan program in temelji vsemu nadaljnjemu delu.

Denarja pa nismo imeli, zato je bila naša prva skrb, zbiranje denarnih sredstev(...) Na sestanku ČD A.J. Breznica, dne 30. maja 1965, je družina sprejela podrobni program obnove del.

V ožji delovni odbor so bili določeni: V.Razinger, A.Špendov in D.Korbar(...)

Ožji odbor se je stalno sestajal in tako imel permanentno sejo. Vsa dela na če-

čebelnjaku, zemeljska dela in sanitarije je izvršil v svojem delokrogu.

Čebelnjak smo obnovili in ga prilagodili nekako taki obliki kot so jo imeli čebelnjaki v času A. Janše, po našem po-
deželju, v sporazumu in soglasju z Za-
vodom za spomeniško varstvo Kranj.
Verjetno ni v temle čebelnjaku nobenega
dela iz Janševega. Čebelnjak pa stoji še
vedno na istem mestu kot nekoč
Janšev.(...)

Čebelnjak je sedaj obnovljen(...)

Zahvaljujem se mojima najtesne-
jšima sodelavcema A. Špendovu in Dragu
Korbarju ter gospodnji za njeno vese-
transko naklonjenost tekom vseh del(...)
Istotako se zahvaljujem vsem ostalim, ki
ste na ta ali oni način pripomogli, da
smo to delo dovršili.

Dovolite, da končam.

Anton Janša je umrl, star niti 40 let, ali
točno 39 let 3 mesece in 25 dni. V svoji
kratki življenjski dobi je postavil čebe-
larstvu tako trdne temelje, da ga danes
pozna že ves čebelarški svet.

Bodi ta čebelnjak skoromen
spomenik, njegovemu velikemu poslan-
stvu, nam pa memento k vztrajnemu
delu in napredku.

Živel naš rojak »Kuharjev Tonej« in
slava njegovemu delu!

TEGOBE ZAŠČITENEGA ČEBELNJAKA

Leta 1986 je občina Jesenice razglasila
Janšev čebelnjak za najstrožje zavarovani
kulturno-zgodovinski spomenik, ki določa:
varovanje spomenika v celoti; neokrnjenost in
izvirnost; dovoljena dejavnost mora služiti
potrebam varstva in potrebam konserviranja
ter restavriranja spomenika; kakršen koli poseg
je mogoč le z dovoljenjem in pod pogoji, ki jih
predpiše pristojna spomeniška služba.

Vse naj bi bilo lepo in prav. Pa žal ni tako.
Največja težava je v tem, da čebelnjak stoji na
zasebnem zemljišču in je obkrožen s stano-
vanjskimi hišami, ki so nastale v več kot
dvesto letih in se še množijo. Dostop do če-
belnjaka je bil doslej le preko zasebnega
dvorišča in vrta.

Čebelarska družina iz Breznice, imeno-
vana po Antonu Janši, že vrsto let opozarja
pristojne ustanove na težavno, celo nevdržne
razmere pri vzdrževanju čebelnjaka in organi-
zaciji ogleda tega spomenika. Skoraj vsa skrb,
delo in stroški za vzdrževanje čebelnjaka
bremenijo posamezne člane te družine. Tudi
zdajšnja lastnica zemljišča, na katerem stoji
čebelnjak, Marija Černe, zdaj že oslabela in v
visoki starosti, ne more več sprejemati in
skrbeti za obiskovalce spomenika, čeprav je
vse doslej to, kljub vsem nevsččnostim, požrt-
vovalno opajljala brez odškodnine.

Čebelarska družina Antona Janše je
31.1.1994 poslala ZČDS dopis in v njem

Položaj čebelnjaka A.J. v Breznici s podatki o
novih predlogih ureditve. Risba: M. Debelak.

Na tem mestu in v takem čebelnjaku je v domačem kraju čebelaril A.Janša.

predlagala dve možnosti: odkup celotne domačije ali dela stavbe in zemljišča ter ureditev dostopa do čebelnjaka, v nasprotnem primeru pa preselitev čebelnjaka.

Ta dopis je sprožil o Janševem čebelnjaku maratonske razprave in neštete seje, ki še vedno trajajo.

Selitev čebelnjaka kot spominskega znamenja v kraju, kjer je čebelaril in bil doma

Čebelnjak A.Janše in zemljišče okoli njega s prednje, jugovzhodne strani.

Anton Janša, seveda v nobenem primeru ne pride v poštev. To so zelo odločno in utemeljeno pojasnili pristojni z Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine.

Zdaj potekajo pogajanja za odkup zemljišča, na katerem stoji čebelnjak, tako da bi le-ta dobil tudi nov dostop.

Sredstva za odkup naj bi dobili s pristojnega ministrstva oziroma iz državnih sredstev

Čebelnjak A.Janše z južne strani.

Letošnji komisijski ogled čebelnjaka in njegove problematike. Vse fotografije: M. Debelak.

za kulturne namene.

V igri je kulturno-zgodovinski spomenik državnega in celo mednarodnega pomena in v vigri je svetovni čebelarški kongres - Apimondia v naši državi, saj tedaj pričakujemo izjemno velik obisk Janševega čebelnjaka.

Kljub temu pa bo potrebno še veliko dodatnih sredstev in dela za dostojno ureditev in redno vzdrževanje čebelnjaka in zemljišča ter vse bližnje okolice z novim dostopom. Pri tem bo nujno tako naše čebelarstvo sodelovanje kot naši radodarni prispevki.

Upajmo na ugoden razplet!

Iz tuje literature

ŽIVLJENJE VAROJ V ZALEŽENIH CELICAH ČEBEL - NOV DOKUMENTARNI FILM IZ LIEBEFELDA

Pri čebelarški sekciji inštituta v Liebefeldu so med leti 1990 in 1995 intenzivno in uspešno raziskovali varoe. Preučevali so razmnoževanje in orientacijo varoj v čebelji zalegi. Delo in rezultate so prikazali v zelo uspešnem videofilmu. Zamisel o uporabi prosojnih celic pri raziskavi je omogočila, da so lahko posneli, kako varoe parazitirajo čebelje bube (in ličinke). Posnetki kažejo, kako varoa mati (tj. tista, ki je v celico prišla iz panja) v celici leže jajčeca, kako se zležejo mlade varoe in kako odraščajo. To se navadno dogaja v čebeljem gnezdu v popolni temi. To je prvič, da razvoj varoe lahko vidimo na videofilmu. Raziskovalci so tudi dognali, kako se varoe, ki so brez oči, v temi orientirajo. Pri

tem so odkrili dišeče snovi, ki privabljajo varoe. Končni cilj teh raziskav je ponuditi praksi biološko metodo za zatiranje varoe.

Videofilm je opremljen s splošno razumljivim komentarjem, traja pa približno 25 minut. Posebno je primeren za predvajanje v čebelarških organizacijah. Po 350 Asch jih je mogoče pisno naročiti pri: Video - und Diaverleih des VDRB, c/o Robert Huber, Hofackerstrasse 7, CH - 8546 Gundetswil, Schweiz.

Po nemškem originalu P. Fluri:
Das Leben der Varroamilben in den
Brutzellen der Bienen - ein neuer Dokument
aus Liebefeld, Bienenvater 117 (1996), 343,
priredil prof. dr. J. Senegačnik.

PAST ZA VOŠČENO VEŠČO

Čebelarški časopis "Avstralski čebelar" je v majski številki poročal o preprosti pasti za lovljenje voščene veščice v bližini panjev. Past je preizkusil David Cater in ugotovil, da dobro deluje in da je z njo ulovil veliko voščenenih veščic, ki so stikale okoli panjev in iskale zapuščeno satje.

Uporabil je plastenko od naravnega sadnega soka. V plastenko je natočil tekočino,

narejeno iz skodelice kisa, skodelice sladkorja in narezanih bananinih olupkov. Sladkor je raztopil v majhni količini tople vode.

Steklenico je obesil na drevo v bližini panjev in povečal vhod vanjo. Po nekaj dneh je bilo poleg drugega mrčesa v steklenici tudi precej voščenenih veščic.

Iz *Australasian Beekeeper*, 5/95,
prevedel J. Mihelič